

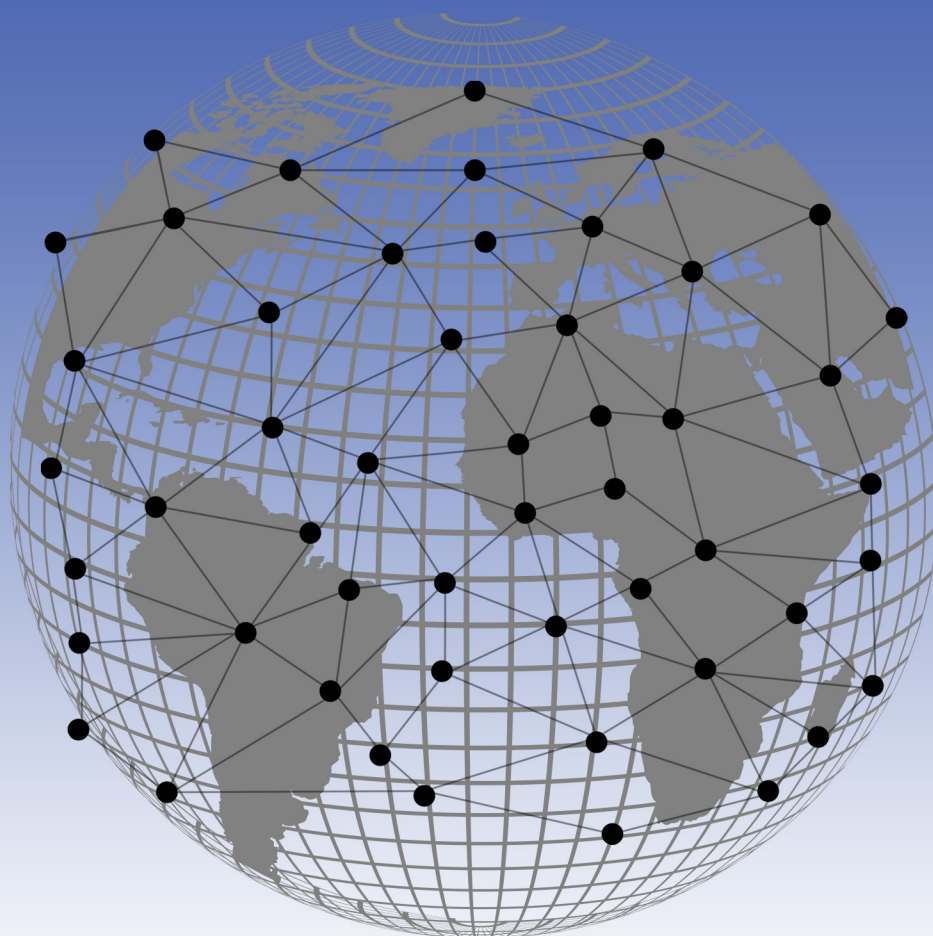

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره صد و هجده)

در این شماره می‌خوانید:

- اوراق قرضه روسی در چین
- آغاز فاز دوم سی‌پک؛ همکاری جدید چین و پاکستان
- احداث بندر خشک قزاقستان در مرز چین
- آغاز طرح سرمایه‌گذاری اقلیمی ملی در عراق

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره صد و هجده)

مدیریت دیپلماسی اقتصادی و آینده‌پژوهی

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۴

کد شناسه گزارش: RC-1404-MEF-E2-OR-1127

واژه‌های کلیدی: طرح سرمایه‌گذاری اقلیمی ملی، اوراق قرضه پاندا، اتاق پایاپای مالی، مشارکت آینده سرمایه‌گذاری و تجارت، فولاد سبز، هوش مصنوعی، ادغام و تملیک

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۹	تحولات منطقه‌ای
۲۲	پژوهش‌های تازه

تحولات جهانی

چین بازار اوراق قرضه «پاندا» را به روی غول‌های انرژی روسیه باز می‌کند

شرکت‌های بزرگ روسیه از جمله «روس‌اتم» و «گازپروم» در حال بررسی انتشار اوراق قرضه موسوم به «پاندا»^۱ در بازار داخلی چین هستند؛ اوراقی که به یوان چین قیمت‌گذاری می‌شوند و توسط ناشران خارجی در این کشور عرضه می‌گردند. پس از آغاز جنگ اوکراین در سال ۲۰۲۲، شرکت‌های روسی از بازارهای مالی غرب کنار گذاشته شدند و اکنون به دنبال تامین مالی از مسیرهای جایگزین در آسیا هستند. روزنامه فایننشال تایمز نوشت که پکن آماده است بار دیگر مسیر ورود این شرکت‌ها به بازار اوراق داخلی چین را باز کند. به گفته مقام‌های روسی، موضوع انتشار این اوراق در حال مذاکره با طرف چینی است. ایوان چبسکوف، معاون وزیر دارایی روسیه، تاکید کرده است: «ما در حال گفت‌وگو درباره بهترین روش انجام این کار هستیم و مذاکرات با شرکای چینی ادامه دارد. این اقدام، نخستین فروش اوراق قرضه روسیه در بازار داخلی چین از سال ۲۰۱۷ به شمار می‌رود؛ زمانی که شرکت «روسال» ۱,۵ میلیارد یوان (۲۱۰ میلیون دلار) اوراق پاندا منتشر کرد.

انتظار می‌رود آغاز این روند با تعداد محدودی از ناشران صورت گیرد که از جمله مهم‌ترین آن‌ها شرکت روس‌اتم و زیرمجموعه‌های آن هستند؛ شرکت‌هایی که تاکنون تحت تحریم مستقیم قرار نگرفته‌اند. با وجود حمایت اولیه تنظیم‌گرهای^۲ چینی، هرگونه انتشار اوراق قرضه نیازمند تایید نهایی پکن خواهد بود. تحلیلگران هشدار داده‌اند که خطر تحریم‌های ثانویه آمریکا و اروپا باعث شده بانک‌های چینی در این زمینه محتاط عمل کنند. در همین حال، آژانس رتبه‌بندی چینی «CSCI Pengyuan» اخیراً بالاترین رتبه اعتباری (AAA) را به گازپروم اعطا کرد که راه را برای انتشار احتمالی اوراق این شرکت در بازار چین هموار می‌کند. این تحولات در شرایطی رخ می‌دهد که رهبران دو کشور بر گسترش شراکت «نامحدود» خود تاکید کرده‌اند. ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، در سفر اخیرش به چین بر ایجاد زیرساخت مالی مشترک برای کشورهای جنوب جهانی تاکید کرد و پیشنهاد داد که اعضای سازمان همکاری شانگهای اوراق قرضه مشترک منتشر کنند.

1- Panda

2- Regulators

روسیه و چین در حال ایجاد اتاق پایاپای مالی مستقل از غرب هستند

آنتون سیلوانوف، وزیر دارایی روسیه، اخیراً اعلام کرد که مسکو و پکن در حال همکاری برای تأسیس یک سپرده‌گذاری اوراق بهادار به عنوان جایگزینی برای نهادهای غربی یوروکلیر^۱ و کلیر استریم^۲ هستند. سیلوانوف در گفت‌وگو با روزنامه ایزوستیا توضیح داد که این اقدام در واکنش به تحریم‌های غرب و با هدف ایجاد «زیرساخت پرداخت مستقل» صورت می‌گیرد. پس از اعمال تحریم‌ها در میانه سال ۲۰۲۲، یوروکلیر و کلیر استریم تمامی تراکنش‌ها با سپرده‌گذاری ملی روسیه^۳ (NSD) را متوقف کرده و حساب‌های آن را مسدود کردند. بر اساس برآورد بانک مرکزی روسیه، حدود ۵.۷ تریلیون روبل (معادل ۶۶.۸ میلیارد دلار) از دارایی‌های سرمایه‌گذاران روسی همچنان بلوکه باقی مانده است.

به گفته سیلوانوف، وظیفه سپرده‌گذاری جدید قرار است بر عهده بانک توسعه سازمان همکاری شانگهای (SCO) باشد. این بانک می‌تواند امکان سرمایه‌گذاری روس‌ها در دارایی‌های خارجی و همچنین تأمین مالی پروژه‌های روسی توسط سرمایه‌گذاران خارجی را فراهم کند. او تأکید کرد: «مایلیم این بانک - چه به صورت مستقل و چه بر پایه ساختارهای موجود - فرصتی ایجاد کند تا سرمایه‌گذاران کشورهای عضو بتوانند آزادانه اوراق بهادار را خرید و فروش کنند.» تحلیلگران معتقدند این ابتکار می‌تواند جایگزین واقعی برای سپرده‌گذاری‌های غربی باشد، هرچند چالش‌هایی نظیر نرخ بالای روبل و مخاطره بلوکه شدن دارایی‌ها همچنان وجود دارد. با این حال، این سازوکار می‌تواند زمینه تجارت اوراق بهادار میان کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای را تسهیل کند. همزمان، سرمایه‌گذاران روسی نیز در داخل کشور دست به اقدام حقوقی زده‌اند. در ماه اوت، دادگاه دآوری مسکو شکایت گروهی از سرمایه‌گذاران خصوصی علیه وزارت خزانهداری بلژیک و شرکت یوروکلیر را پذیرفت. این سرمایه‌گذاران خواستار دریافت مجوز از مقامات بلژیکی برای آزادسازی دارایی‌های خود شده‌اند و اقدامات یوروکلیر و دولت بلژیک را غیرقانونی و تبعیض‌آمیز خوانده‌اند.

1- Euroclear

2- Clearstream

3- National Settlement Depository

اتحادیه اروپا در پی استفاده از ۱۷۰ میلیارد یورو دارایی‌های منجمد روسیه برای کمک به اوکراین

اتحادیه اروپا قصد دارد از ۱۷۰ میلیارد یورو دارایی‌های بلوکه‌شده روسیه برای تامین وام‌های موسوم به «وام‌های جبرانی» به اوکراین استفاده کند. این اقدام در حالی صورت می‌گیرد که ایالات متحده حمایت مالی خود از کی‌یف را کاهش داده و فشارها بر بروکسل برای یافتن منابع جدید افزایش یافته است. مسکو این اقدام را محکوم کرده و هشدار داده است که هرگونه مصادره دارایی‌هایش «سرقت» محسوب می‌شود و بی‌پاسخ نخواهد ماند.

پس از تشدید جنگ اوکراین در سال ۲۰۲۲، کشورهای غربی حدود ۳۰۰ میلیارد دلار از دارایی‌های روسیه را مسدود کردند که نزدیک به ۲۰۰ میلیارد یورو آن نزد شرکت تسویه مالی «یوروکلیر» در بروکسل نگهداری می‌شود. این منابع تاکنون میلیاردها یورو سود ایجاد کرده و غرب تلاش کرده است از این سود برای کمک به اوکراین استفاده کند. سال گذشته گروه هفت (G7) طرحی را برای اعطای ۵۰ میلیارد دلار وام به اوکراین با بازپرداخت از محل سود این دارایی‌ها تصویب کرد و اتحادیه اروپا نیز تعهد ۲۱ میلیارد دلاری داد.

اورزولا فن درلاین، رئیس کمیسیون اروپا، در سخنرانی سالانه خود در پارلمان اروپا در ماه سپتامبر، سازوکاری تحت عنوان «وام‌های جبرانی» پیشنهاد داد. بر اساس این طرح، نقدینگی حاصل از دارایی‌های منجمد روسیه به اوراق قرضه اتحادیه اروپا منتقل و درآمد آن در چند مرحله به اوکراین پرداخت خواهد شد. بروکسل مدعی است که این شیوه، بدون مصادره رسمی دارایی‌ها، امکان حمایت فوری از کی‌یف را فراهم می‌کند.

گزینه دیگر که در حال بررسی است، ایجاد یک نهاد ویژه برای مدیریت وام‌هاست؛ نهادی که می‌تواند زمینه مشارکت کشورهای غیرعضو اتحادیه اروپا را نیز فراهم آورد. حدود ۱۷۰ میلیارد یورو از دارایی‌های بلوکه‌شده در یوروکلیر اکنون نقد شده و در حساب‌های این مرکز قرار دارد. با این حال، کشورهای چون بلژیک، آلمان و فرانسه نسبت به استفاده از اصل دارایی‌ها هشدار داده و آن را خطرناک برای اعتبار یورو و مغایر با قوانین بین‌المللی دانسته‌اند. اتحادیه اروپا تحت فشار فزاینده برای جبران کاهش کمک‌های آمریکا به اوکراین قرار دارد. یک یادداشت داخلی آمریکا که میان اعضای گروه هفت توزیع شده، از این کشورها خواسته است راه‌های «خلاقانه»

برای استفاده از دارایی‌های روسیه به منظور تامین مالی اوکراین بیایند. مسکو بار دیگر هشدار داده است که هرگونه تلاش برای استفاده از این دارایی‌ها، واکنش جدی روسیه را در پی خواهد داشت.

توافق بزرگ اقتصادی میان روسیه و امارات متحده عربی

روسیه و امارات متحده عربی توافق اقتصادی مهمی را برای تقویت تجارت و سرمایه‌گذاری دوجانبه امضا کرده‌اند. هدف این توافق کاهش هزینه‌های صادراتی، تسهیل دسترسی به بازارها و ایجاد زمینه‌های گسترده‌تر همکاری‌های اقتصادی است. به گفته وزارت اقتصاد روسیه، این توافق شرایط ارائه خدمات را ساده‌تر کرده و هزینه‌های مرتبط با حمل‌ونقل و فعالیت‌های فرامرزی را کاهش می‌دهد. حوزه‌های مالی، حمل‌ونقل، تجارت عمده و خرده‌فروشی، تولید و صنایع معدنی از مهم‌ترین زمینه‌های همکاری معرفی شده‌اند.

بر اساس این پیمان، ۶۴ بخش اقتصادی امارات به روی شرکت‌های روسی باز می‌شود؛ از جمله تحقیق و توسعه، تعمیر کشتی و هواپیما، حمل‌ونقل ریلی، خدمات رایانه‌ای و حقوقی. در برخی حوزه‌ها مانند مهندسی و حمل‌ونقل دریایی مسافری، سهم طرف روسی حداکثر ۷۰٪ خواهد بود. افزون بر این، شرکت‌های روسی می‌توانند در مناطق ویژه اقتصادی امارات بانک، مراکز درمانی و حتی خبرگزاری تاسیس کنند. در مقابل، شرکت‌های اماراتی به ۱۲ بخش خدماتی روسیه از جمله بهداشت، آموزش و گردشگری دسترسی خواهند داشت و مجاز خواهند بود فروشگاه‌های خرده‌فروشی در روسیه افتتاح کنند.

این توافق همچنین محدودیت‌ها در زمینه انتقال و پرداخت‌های مرتبط با تجارت و خدمات را لغو می‌کند؛ اقدامی که انتظار می‌رود صادرات و جریان سرمایه‌گذاری متقابل را به شکل چشمگیری افزایش دهد. دو طرف بر همکاری در حوزه لجستیک نیز تاکید کردند؛ موضوعی که می‌تواند موجب تقویت کریدور بین‌المللی حمل‌ونقل شمال - جنوب شود. این کریدور روسیه را به خاورمیانه، شرق آفریقا و آسیای جنوبی متصل می‌سازد و به عنوان یک مسیر کلیدی برای تنوع‌بخشی به جریان‌های تجاری و توسعه روابط منطقه‌ای شناخته می‌شود.

بر اساس آمار رسمی، حجم تجارت خدمات میان روسیه و امارات در سال ۲۰۲۴ به ۱۴ میلیارد دلار رسید. مسکو پیش‌بینی می‌کند صادرات خدمات به امارات تا سال ۲۰۳۰ دو برابر

شود و واردات نیز به همین میزان رشد یابد. همچنین سرمایه‌گذاری‌های انباشته روسیه در امارات چهار برابر افزایش یافته و به ۲۵ میلیارد دلار خواهد رسید. در مقابل، سرمایه‌گذاری امارات در روسیه نیز انتظار می‌رود نسبت به سطح سال ۲۰۲۴ دو برابر شده و به ۱۷ میلیارد دلار برسد.

تحولات منطقه‌ای

امارات به مشارکت جهانی برای ترویج تجارت آزاد و باز پیوست

در ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۵، امارات متحده عربی همراه با ۱۳ کشور دیگر به ابتکار بین‌المللی تازه‌ای پیوسته است که با هدف حمایت از تجارت آزاد و باز در شرایط افزایش عدم قطعیت اقتصادی جهانی راه‌اندازی شده است. مشارکت جدید با عنوان مشارکت آینده سرمایه‌گذاری و تجارت^۱ (FIT Partnership) اخیراً از سوی وزارت تجارت خارجی امارات اعلام شد. اعضای بنیان‌گذار این طرح شامل امارات، برونئی، شیلی، کاستاریکا، ایسلند، لیختن‌اشتاین، مراکش، نیوزیلند، نروژ، پاناما، رواندا، سنگاپور، سوئیس و اروگوئه هستند.

هدف این مشارکت، تقویت تاب‌آوری زنجیره‌های تامین جهانی، حذف موانع غیرتعرفه‌ای، تسهیل سرمایه‌گذاری فرامرزی و ترویج استفاده از فناوری‌های نوین است. همچنین این ابتکار به دنبال گسترش گفت‌وگوی میان دولت‌ها و بخش خصوصی برای پرداختن به چالش‌ها و فرصت‌های کنونی و آینده تجارت است. وزارت تجارت خارجی در بیانیه‌ای اعلام کرد: «اصول تجارت آزاد برای ثبات و شکوفایی ما حیاتی است. در سطح جهانی، اقدامات محدودکننده تجارت، خطر تجزیه اقتصاد جهانی، تضعیف رشد و افزایش فشارهای تورمی و بیکاری را به همراه دارد.»

این اقدام در حالی صورت می‌گیرد که تنش‌های تجاری در جهان رو به افزایش است؛ به‌ویژه پس از وضع تعرفه‌های جدید آمریکا بر شرکای اصلی تجاری که بازارها را بی‌ثبات کرده و اعتماد بنگاه‌های اقتصادی را کاهش داده است. بر اساس گزارش سازمان تجارت جهانی، تجارت جهانی کالا در سال ۲۰۲۵ تنها ۰.۹٪ رشد خواهد داشت؛ این رقم به‌طور قابل‌توجهی کمتر از پیش‌بینی ۲.۷ درصدی پیش از اعمال تعرفه‌های جدید آمریکاست.

با وجود این چشم‌انداز ضعیف، امارات عملکردی فراتر از متوسط جهانی داشته است. تجارت خارجی غیرنفتی کشور در نیمه نخست سال ۲۰۲۵ تقریباً ۲۵٪ رشد داشته و به ۱.۷۳

تریلیون درهم (۴۷۰ میلیارد دلار) رسیده است؛ این میزان دو برابر سطح پنج سال پیش است. در یک مقایسه، حجم تجارت جهانی در همین دوره تنها ۱.۷۵٪ افزایش یافت. امارات تجارت و سرمایه‌گذاری را به عنوان ستون اصلی راهبرد تنوع‌بخشی اقتصادی خود در نظر گرفته است. مقامات تاکید کردند که مشارکت FIT بستر مهمی برای گسترش فرصت‌های رشد فراگیر فراهم می‌آورد و جایگاه امارات را به عنوان یکی از مدافعان اصلی بازارهای باز تقویت می‌کند. این ابتکار در آینده برای عضویت کشورهای دیگر نیز باز خواهد بود و اعضا ابراز امیدواری کرده‌اند که به مرور زمان به ائتلافی گسترده‌تر برای دفاع از نظام تجارت جهانی مبتنی بر قواعد بین‌المللی تبدیل شود.

رشد ۳۳.۹ درصدی تجارت غیرنفتی امارات و هند

ارزش مبادلات تجاری غیرنفتی میان امارات متحده عربی و جمهوری هند در نیمه نخست سال جاری ۲۰۲۵ با رشد چشمگیر ۳۳.۹ درصدی به ۳۷.۶ میلیارد دلار رسید، در حالی که این رقم در دوره مشابه سال ۲۰۲۴ حدود ۲۸.۱ میلیارد دلار بود. ثانی بن احمد الزیودی، وزیر مشاور در امور تجارت خارجی امارات، اعلام کرد این نتایج بازتابی از تاثیر مثبت «توافق‌نامه مشارکت اقتصادی جامع» میان دو کشور است؛ توافقی که در فوریه ۲۰۲۲ امضا و از ماه مه همان سال اجرایی شد. او تاکید کرد که این توافق‌نامه تحولی اساسی در مسیر روابط تجاری و سرمایه‌گذاری دو کشور ایجاد کرده است.

الزیودی در گفت‌وگو با خبرگزاری رسمی امارات (وام) افزود: «شراکت اقتصادی با شتابی پایدار در حال حرکت به سوی تحقق هدف راهبردی دو کشور برای رساندن حجم مبادلات تجاری به ۹۷ میلیارد دلار تا سال ۲۰۳۰ است». به گفته او، این توافق‌نامه بستری برای دستیابی به اهداف توسعه‌ای مشترک، تقویت رشد اقتصادی، تسریع جریان سرمایه‌گذاری متقابل و فراهم کردن فرصت‌های جدید برای جامعه کسب‌وکار دو کشور محسوب می‌شود.

اظهارات وزیر در حاشیه سیزدهمین نشست «کارگروه مشترک سرمایه‌گذاری امارات و هند» مطرح شد؛ نشستی که اخیراً در ابوظبی به ریاست شیخ حامد بن زاید آل نهیان، مدیرعامل نهاد سرمایه‌گذاری ابوظبی، برگزار گردید. در این نشست موضوعاتی همچون تقویت جریان‌های سرمایه‌گذاری دوجانبه، شناسایی حوزه‌های همکاری جدید و بررسی پروژه‌های جاری، از جمله

پروژه «بهارات مارت»^۱ در منطقه آزاد جبل علی با وسعت ۲.۷ میلیون فوت مربع، مورد بحث قرار گرفت. همچنین همکاری‌های احتمالی در حوزه‌های حمل‌ونقل دریایی و فضایی و ابتکارات مشترک بانک‌های مرکزی دو کشور، از جمله تجارت با ارزهای محلی، یکپارچه‌سازی نظام‌های پرداخت و همکاری در زمینه ارزهای دیجیتال بانک‌های مرکزی بررسی شد. گفتنی است کارگروه سرمایه‌گذاری مشترک امارات و هند در سال ۲۰۱۳ تشکیل شد و به عنوان بستری کلیدی برای تقویت روابط اقتصادی و رفع چالش‌های پیش روی سرمایه‌گذاران دو کشور ایفای نقش می‌کند.

بنادر عربستان؛ ستون فقرات راهبرد لجستیک جهانی ریاض

گزارش تازه اداره کل آمار عربستان نشان می‌دهد حجم مبادلات دریایی پادشاهی در سال ۲۰۲۴ از ۳۳۱ میلیون تن فراتر رفته است؛ رقمی که نه تنها بر رشد اقتصادی کشور تاکید دارد، بلکه جایگاه عربستان را به عنوان یک بازیگر محوری در زنجیره تامین جهانی تقویت می‌کند. طبق آمار رسمی، صادرات دریایی عربستان در سال گذشته با رشد ۹.۳ درصدی به ۲۲۲.۴ میلیون تن رسید، در حالی که واردات با ۳.۶٪ افزایش به ۱۰۸.۹ میلیون تن بالغ شد. این روند، بازتاب مستقیم افزایش تقاضای جهانی برای انرژی و محصولات پتروشیمی عربستان و نیز گسترش ظرفیت‌های بندری کشور است.

بندر صنعتی ملک فهد در ینبع^۲ که بیش از ۵۱٪ از صادرات را به دوش می‌کشد، دروازه اصلی عربستان برای صادرات محصولات نفتی و پتروشیمی به بازارهای جهانی محسوب می‌شود. در مقابل، بندر ملک عبدالعزیز در دمام^۳ با واردات ۳۸ میلیون تن، سهمی ۳۵ درصدی در تجارت ورودی کشور داشته و جایگاه خود را به عنوان قطب اصلی ورود کالا به شرق عربستان تثبیت کرده است. ساختار مبادلات نیز نشان می‌دهد که محصولات فله مایع - عمدتاً شامل نفت خام، فرآورده‌های نفتی و مواد شیمیایی - با حجمی بیش از ۱۷۷ میلیون تن سهم اصلی را در سبد تجاری کشور داشته‌اند. این امر بازتابی از جایگاه حیاتی عربستان به عنوان بزرگ‌ترین صادرکننده انرژی جهان است.

1- Bharat Mart

2- Yanbu

3- Dammam

در کنار آن، بیش از ۲۱ میلیون تن کالا به صورت ترانشیپی^۱ جابه‌جا شده است که نشان از تبدیل بنادر کشور به مراکز واسطه منطقه‌ای برای حمل‌ونقل کالا دارد. ترافیک کشتی‌ها نیز تصویر روشنی از نقش لجستیکی کشور ارائه می‌دهد. در سال گذشته، بیش از ۸,۶۹۳ کشتی به بنادر عربستان وارد شدند که بندر اسلامی جده با ۳,۸۰۵ کشتی، بزرگ‌ترین سهم را به خود اختصاص داد. این بندر به دلیل موقعیت جغرافیایی در دریای سرخ، یکی از حلقه‌های کلیدی در اتصال تجارت شرق آسیا، آفریقا و اروپا محسوب می‌شود.

همچنین، حجم کانتینرهای صادره و وارده از مرز ۲.۵ میلیون TEU گذشت که نشان‌دهنده گسترش ظرفیت حمل‌ونقل کالای بسته‌بندی‌شده و استاندارد در کشور است. با وجود این دستاوردها، بخش مسافری با کاهش ۱۹.۶ درصدی روبه‌رو شد و تعداد مسافران ورودی و خروجی به حدود ۹۱۳ هزار نفر رسید. در این میان، بندر جازان^۲ با جابه‌جایی ۴۸۵ هزار مسافر همچنان فعال‌ترین بندر مسافری باقی مانده است.

این آمارها در حالی منتشر می‌شود که ریاض به طور فزاینده‌ای بر تبدیل شدن به هاب لجستیک جهانی تمرکز دارد. ابتکار «محور اتصال سه قاره» که اخیراً در دستور کار دولت قرار گرفته، نشان می‌دهد بنادر عربستان نه تنها به تجارت انرژی وابسته‌اند، بلکه در حال تنوع‌بخشی به نقش خود در زنجیره تامین جهانی هستند. تحلیلگران اقتصادی معتقدند سرمایه‌گذاری در بنادر یمن، جده و دمام، همراه با پروژه‌های کلان زیرساختی، عربستان را به یکی از گره‌های کلیدی تجارت بین‌قاره‌ای بدل خواهد کرد؛ جایگاهی که می‌تواند نقش کشور را در تحقق اهداف «چشم‌انداز ۲۰۳۰» بیش از پیش پررنگ کند.

عمان با «الحدید الأخضر» در مسیر تحول صنعتی پایدار

سلطنت عمان گام مهمی در مسیر تحول صنایع سنگین و گذار به اقتصاد پایدار برداشته است. با احداث نخستین کارخانه «الحدید الأخضر» (فولاد سبز) در منطقه اقتصادی ویژه الدقم، این کشور در حال تثبیت موقعیت خود به عنوان یک قطب جهانی در تولید فولاد کم‌انتشار (انتشار کم کربن) است. این پروژه که با هدایت کنسرسیومی بین‌المللی به رهبری شرکت سنگاپوری (MGS) اجرا می‌شود، به عنوان نخستین پروژه در نوع خود در سطح منطقه شناخته می‌شود و

1- Transshipment

2- Jazan

ظرفیت تولید آن تا سال ۲۰۲۹ به ۲.۵ میلیون تُن در سال خواهد رسید.

بر اساس برنامه‌ریزی‌ها، حدود ۶۰٪ از تولیدات کارخانه برای تامین مواد اولیه مجتمع‌های فولاد میرانتي در تایلند اختصاص می‌یابد و بخش باقی‌مانده نیز به بازارهای اروپایی صادر خواهد شد؛ بازارهایی که تقاضای روبه‌رشدی برای فولاد سبز دارند. این پروژه همسو با سیاست‌های عمان برای توسعه صنعت هیدروژن سبز طراحی شده است؛ صنعتی که طی دو سال گذشته شاهد آغاز هشت پروژه با ظرفیت بالقوه ۱.۲ میلیون تُن در سال بوده و هدف‌گذاری آن رسیدن به ۱.۵ میلیون تُن تا سال ۲۰۳۰ است. کارخانه جدید در مراحل نخست بر ترکیب گاز طبیعی و هیدروژن سبز تکیه خواهد کرد و سهم هیدروژن به تدریج تا ۸۵٪ افزایش خواهد یافت. این روند موجب کاهش انتشار کربن به کمتر از ۲۰۰ کیلوگرم در هر تُن فولاد می‌شود؛ سطحی که با استانداردهای سخت‌گیرانه اروپا و آسیا مطابقت دارد.

انتخاب منطقه اقتصادی ویژه الدقم برای این سرمایه‌گذاری مزیت‌های راهبردی متعددی به همراه دارد. دسترسی به بندر آب‌عمیق، وجود زیرساخت‌های مدرن و استفاده از گاز طبیعی ارزان‌قیمت، زمینه‌ای فراهم می‌کند تا هزینه‌های حمل‌ونقل کاهش یافته و انتشار ناشی از جابه‌جایی به حداقل برسد. از منظر اقتصادی نیز این پروژه جایگاه عمان را در زنجیره ارزش جهانی فولاد سبز تثبیت می‌کند و با ایجاد ارزش افزوده داخلی، مسیر متنوع‌سازی اقتصاد ملی را هموار خواهد ساخت.

از نظر مالی، شرکت میرانتي^۱ توافق‌نامه‌ای مشروط با شرکت گاز یکپارچه عمان^۲ (IGC) برای تامین گاز امضا کرده و همزمان با بانک‌ها و موسسات بین‌المللی، از جمله بانک آلمانی - KfW، IPEX، برای تامین مالی مراحل مختلف پروژه مذاکره کرده است. این سرمایه‌گذاری افزون بر جذب سرمایه خارجی، به ایجاد فرصت‌های شغلی، انتقال دانش فنی از طریق همکاری با دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و تقویت مهارت‌های نیروی کار داخلی منجر خواهد شد. شرکت سنگاپوری همچنین تعهد داده است که به توسعه اجتماعی و اقتصادی عمان کمک کرده و جایگاه این کشور را به عنوان مرکز منطقه‌ای صنایع کم‌انتشار تقویت کند.

این پروژه بخشی از راهبرد بزرگ‌تر عمان در حوزه فولاد سبز است. پیش‌تر در سال ۲۰۲۲،

1- Meranti Green Steel

2- The Integrated Gas Company

یادداشت تفاهمی با شرکت «جندال شدید»^۱ برای احداث کارخانه فولاد با انرژی تجدیدپذیر و سرمایه‌گذاری ۳ میلیارد دلاری امضا شد و در نوامبر ۲۰۲۳ نیز کلنگ مجتمع «فولکن» به زمین خورد؛ مجتمعی که هدف آن تامین نیازهای صنایع خودروسازی، تجهیزات الکتریکی و توربین‌های بادی است. مجموع این ابتکارات نشان می‌دهد که عمان در حال ترسیم مسیری تازه است که میان تحول صنعتی و توسعه پایدار توازن برقرار می‌کند. با ورود به عصر فولاد سبز، این کشور نه تنها موقعیت خود را در بازارهای جهانی ارتقا می‌دهد، بلکه در حال تبدیل شدن به بازیگری کلیدی در زنجیره ارزش جهانی فولاد کم‌انتشار است. بدین ترتیب، عمان بیش از پیش آماده می‌شود تا نقش محوری در آینده صنایع پایدار ایفا کند.

قطر و عمان در مسیر الگوی جدید همکاری

قطر و عمان در سال‌های اخیر مسیر تازه‌ای از همکاری اقتصادی را آغاز کرده‌اند که در سال ۲۰۲۵ شتاب بیشتری گرفته است. مجموعه دیدارهای رسمی در دوحه و مسقط، از جمله نشست اقتصادی عمان - قطر در ژانویه و سفر هیات عالی‌رتبه عمانی به قطر در سپتامبر، نشان می‌دهد دو کشور فراتر از تجارت سنتی به سمت ایجاد شراکت‌های پایدار و متنوع حرکت می‌کنند.

مبادلات تجاری دو طرف در سال ۲۰۲۴ به ۷,۶ میلیارد دلار رسید که رشد ۱۷ درصدی نسبت به سال پیش داشت. این روند با حضور ده‌ها شرکت قطری در بازار عمان و فعالیت بیش از ۴۸۰ شرکت عمانی در قطر تکمیل شده و بیانگر عمیق‌تر شدن پیوندهای بخش خصوصی است. در جریان سفر اخیر، بیش از ۷۸ فرصت سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند شیلات، صنایع غذایی و دارویی، انرژی‌های تجدیدپذیر و گردشگری به سرمایه‌گذاران قطری معرفی شد که نشان‌دهنده تنوع اقتصادی عمان و تمایل این کشور به جذب سرمایه‌های کشورهای خلیج فارس است.

از منظر منطقه‌ای، تقویت همکاری قطر و عمان می‌تواند به محور تازه‌ای در شورای همکاری خلیج فارس تبدیل شود. موقعیت جغرافیایی عمان به عنوان دروازه‌ای راهبردی به بازارهای آسیایی و آفریقایی و توان مالی و تجربه سرمایه‌گذاری قطر، ترکیبی مکمل برای توسعه پروژه‌های کلان فراهم کرده است. این هم‌افزایی می‌تواند دو کشور را از یک همکاری دوجانبه به سطحی فرامنطقه‌ای برساند.

فعالان اقتصادی دو کشور معتقدند همکاری‌های جاری تنها به تبادل کالا محدود نمی‌شود، بلکه بستری برای ایجاد ائتلاف‌های راهبردی در زمینه لجستیک، بنادر، انرژی‌های نو و فناوری‌های پیشرفته فراهم کرده است. با وجود این، چالش‌هایی مانند بوروکراسی اداری و تفاوت‌های قانونی همچنان نیازمند هماهنگی و اصلاحات مشترک است تا مسیر سرمایه‌گذاری‌های متقابل هموارتر شود.

با توجه به تحولات ژرف در زنجیره‌های تامین جهانی، گذار به انرژی‌های تجدیدپذیر و رقابت‌های ژئو اکونومیک همکاری قطر و عمان می‌تواند الگویی نوین در جهان عرب باشد. این شراکت نه تنها ثبات اقتصادی دو کشور را تقویت می‌کند، بلکه فرصت‌های تازه‌ای برای حضور فعال‌تر در اقتصاد جهانی ایجاد خواهد کرد و جایگاه دوحه و مسقط را به عنوان بازیگران موثر در نقشه اقتصادی منطقه ارتقا می‌دهد.

رونق مناطق آزاد تجاری ترکیه

شبکه مناطق آزاد تجاری ترکیه در ماه اوت ۲۰۲۵ به موفقیت جدیدی دست یافت. این مناطق با دستیابی به ۱/۰۴۵ میلیارد دلار صادرات و ثبت مازاد تجاری ۴۴۸ میلیون دلاری، جایگاه خود را به عنوان مراکز تولید فناورانه و رقابتی تثبیت کردند. به گفته وزارت بازرگانی، میزان صادرات و مازاد تجاری ماه اوت، بالاترین ارقام در تاریخ مناطق آزاد ترکیه است.

صادرات از این مناطق نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۹/۴٪ رشد داشته و از ۹۵۵ میلیون دلار در اوت ۲۰۲۴ به ۱/۰۴۵ میلیارد دلار رسیده است. حجم کل مبادلات (شامل تجارت خارجی و داخلی) به ۲/۱۸ میلیارد دلار رسید، در حالی که مازاد تجاری با رشد ۲۲ درصدی نسبت به سال گذشته به ۴۴۸ میلیون دلار افزایش یافت. این عملکرد نشان می‌دهد که مناطق آزاد در شرایط پیچیده تجارت جهانی همچنان مقاوم باقی مانده‌اند.

در هشت ماه نخست سال، صادرات مناطق آزاد به ۸/۳ میلیارد دلار رسید که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۴/۱٪ رشد نشان می‌دهد. نکته مهم این است که بیش از ۵۶٪ از صادرات شامل محصولات با فناوری متوسط-بالا و پیشرفته بوده است. این امر بیانگر حرکت تدریجی مناطق آزاد از تولید کاربرمحور و کم‌ارزش به سمت صنایع دانش‌بنیان و ارزش‌افزا است. مازاد تجاری نیز در همین دوره به ۲/۹۱ میلیارد دلار افزایش یافت. همچنین بیش از ۷۵٪ از کل

تبادلات مناطق آزاد به بازارهای داخلی و خارجی، از جنس صادرات بوده است که بیانگر ماهیت صادرات محور این مناطق است.

از نظر عملکرد مناطق مختلف، منطقه آزاد اژه (ازمیر) با رشد ۲۰ درصدی صادرات در اوت به ۲۷۵ میلیون دلار رسید و بیش از یک چهارم کل صادرات مناطق آزاد را به خود اختصاص داد. در هشت ماه نخست سال نیز صادرات این منطقه با رشد ۱۲/۴ درصدی به ۲/۱۱ میلیارد دلار رسید و بیشترین رشد مطلق را ثبت کرد. این منطقه میزبان تولیدکنندگان جهانی در صنایع الکترونیک، قطعات خودرو و تجهیزات پزشکی است.

منطقه آزاد آنتالیا سریع‌ترین رشد را در اوت تجربه کرد؛ صادرات آن با ۱۶۸/۵٪ افزایش به ۱۳۰/۱ میلیون دلار رسید. این جهش عمدتاً ناشی از رونق کشتی‌سازی، تولید قایق‌های تفریحی و کالاهای صنعتی تخصصی است. منطقه آزاد کوجائلی^۱ نیز صادرات خود را در دوره ژانویه تا اوت ۲۰/۱٪ افزایش داد و به ۵۱۶ میلیون دلار رساند. در همین حال، منطقه آزاد آدانا یومورتالیک با رشد ۲۸/۷ درصدی صادرات، به ۲۹۸/۴ میلیون دلار دست یافت که ناشی از توسعه صنایع پتروشیمی و انرژی بر است. در مجموع، ارزش کل مبادلات مناطق آزاد در ژانویه تا اوت ۲/۸٪ رشد داشته و به ۱۸/۴ میلیارد دلار رسیده است. منطقه آزاد اژه به‌تنهایی با ۳/۹۸ میلیارد دلار، جایگاه خود را به‌عنوان مهم‌ترین منطقه آزاد ترکیه تثبیت کرده است.

وزارت بازرگانی ترکیه تأکید کرده است که مناطق آزاد بیش از پیش به موتور اصلی رقابت صادراتی کشور تبدیل می‌شوند، به‌ویژه با توجه به سهم بالای تولید فناوریانه و ارزش‌افزا. این مناطق با ارائه مشوق‌های مالیاتی، رویه‌های گمرکی ساده‌تر و زیرساخت‌های لجستیکی پیشرفته، به بستری برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و ادغام در زنجیره‌های ارزش جهانی بدل شده‌اند. واقعیت این است که بیش از نیمی از صادرات مناطق آزاد اکنون شامل محصولات با فناوری متوسط و پیشرفته است که نشان‌دهنده یک دگرگونی ساختاری در سبد صادراتی ترکیه است؛ دگرگونی‌ای که با راهبرد صنعتی بلندمدت کشور تحت عنوان «ساخت ترکیه ۲۰۳۰» هم‌راستا است.

در زمینه‌ای گسترده‌تر، باید اشاره کرد که در شرایط رکود جهانی و اختلالات ژئوپلیتیکی در تجارت، مناطق آزاد ترکیه ظرفیت صادراتی مقاوم و پایدار ایجاد کرده‌اند. این مناطق همچنین به

عنوان سکویی برای توسعه فناوری‌های سبز و تولید دیجیتال عمل می‌کنند، که در آینده نقشی پررنگ‌تر در افزایش مشارکت ترکیه در زنجیره ارزش جهانی ایفا خواهد کرد. مازاد تجاری رکوردشکن مناطق آزاد نیز به کاهش کسری مزمن تجاری ملی ترکیه کمک می‌کند، که یکی از آسیب‌پذیری‌های ساختاری اقتصاد کشور است.

عراق «طرح سرمایه‌گذاری اقلیمی ملی» را کلید زد

هیئت ملی سرمایه‌گذاری عراق اخیراً از آغاز مرحله نخست طرح سرمایه‌گذاری اقلیمی ملی^۱ (CIP) خبر داد؛ برنامه‌ای راهبردی که طی سال‌های ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۰ در پنج محور انرژی و انرژی‌های تجدیدپذیر، کشاورزی، صنعت، آب و نوآوری اجرا خواهد شد. به گفته هیئت، هزینه اجرای پروژه‌های این مرحله بین ۱.۳ تا ۳.۳ میلیارد دلار برآورد شده است که از طریق صندوق‌های بین‌المللی آب‌وهوا از جمله صندوق سبز اقلیم (GCF) و موسسه مالی بین‌المللی (IFC) تامین خواهد شد.

رئیس هیئت ملی سرمایه‌گذاری، حیدر محمد مکیه، در کارگاه معرفی این طرح که با همکاری برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) برگزار شد، تاکید کرد: «CIP یکی از پروژه‌های راهبردی دولت برای مقابله با چالش‌های تغییر اقلیم است که آثار آن بر منابع آبی، کشاورزی و محیط زیست کشور به وضوح نمایان شده است.» وی افزود عراق آماده است با جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و ارائه مشوق‌ها، زمینه اجرای این طرح را فراهم کند. به گفته مکیه، طی دو سال و نیم گذشته مجموع سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در عراق به بیش از ۱۰۲ میلیارد دلار رسیده است. او همچنین اعلام کرد که مرحله دوم طرح (۲۰۳۱ تا ۲۰۵۰) بر پروژه‌های سبز در بخش‌های صنعت، کشاورزی، حمل‌ونقل و انرژی متمرکز خواهد بود.

نماینده UNDP در عراق، مامانور رشید، نیز ضمن تشریح جزئیات تامین مالی، بر تعهدات بین‌المللی عراق در زمینه اقلیم از جمله دستورالعمل مونترال، کنوانسیون تغییرات اقلیمی سازمان ملل (UNFCCC) و تعهد پایان دادن به سوزاندن گازهای همراه تا سال ۲۰۳۰ تاکید کرد. وزارت محیط زیست عراق نیز در این نشست گزارشی از اولویت‌های ملی در مقابله با تغییر اقلیم ارائه کرد و بر محورهای کاهش انتشار، سازگاری و جبران خسارات ناشی از تغییرات اقلیمی تاکید نمود. کارگاه با مجموعه‌ای از توصیه‌ها به پایان رسید که از جمله شامل تقویت همکاری میان

نهادهای داخلی و بین‌المللی، طراحی سازوکارهای جدید برای تامین مالی پروژه‌ها و اجرای متوازن طرح در تمامی استان‌های کشور بود.

پاکستان و چین بسته سرمایه‌گذاری ۸.۵ میلیارد دلاری امضا کردند؛ آغاز فاز دوم سی‌پک

پاکستان و چین توافق‌نامه‌های سرمایه‌گذاری به ارزش ۸.۵ میلیارد دلار امضا کردند که آغاز مرحله‌ای تازه در کریدور اقتصادی چین - پاکستان (CPEC) و ابتکار کمربند و جاده چین به شمار می‌آید. این توافق‌ها در جریان سفر شهباز شریف، نخست‌وزیر پاکستان، به پکن نهایی شد. بر اساس گزارش‌ها، این بسته شامل ۷ میلیارد دلار یادداشت تفاهم و ۱.۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مشترک است و بخش‌هایی همچون کشاورزی، انرژی‌های تجدیدپذیر، خودروهای برقی، سلامت و داروسازی و همچنین صنایع سنگین مانند فولاد را پوشش می‌دهد. هدف اصلی این سرمایه‌گذاری‌ها جذب سرمایه خارجی، انتقال فناوری و ایجاد فرصت‌های شغلی و صنعتی سازی متنوع در پاکستان است.

نخست‌وزیر شریف اعلام کرد که این توافق‌ها بخشی از فاز دوم سی‌پک هستند. به گفته او، این مرحله جدید دیگر تنها بر انرژی و جاده‌ها متمرکز نخواهد بود، بلکه شامل توسعه مناطق ویژه اقتصادی، نوسازی خط آهن اصلی کراچی - پیشاور (۱-ML)، ارتقای بزرگراه قراقرم^۱ و گسترش بندر گوادر نیز خواهد شد. او همچنین بر پروژه‌های صنعتی سبز و انرژی‌های پاک تاکید کرد و وعده داد موانع بوروکراتیک کاهش یافته و شفافیت بیشتری در اجرای پروژه‌ها اعمال شود.

هزاران کارگر چینی در پروژه‌های سی‌پک در پاکستان مشغول به کار هستند و در سال‌های اخیر بارها هدف حملات جدایی‌طلبان بلوچ و طالبان پاکستانی قرار گرفته‌اند. شریف در دیدارهای خود در پکن متعهد شد که امنیت این اتباع افزایش یابد. هرچند نیروهای ویژه امنیتی از پیش مستقر شده‌اند، چین همچنان خواهان اقدامات قوی‌تر برای حفاظت از شهروندان خود است. چین، پاکستان را حلقه‌ای کلیدی برای اتصال استان سین‌کیانگ به دریای عرب می‌داند. کارشناسان معتقدند در صورت اجرای موفقیت‌آمیز، این سرمایه‌گذاری‌ها می‌توانند وابستگی پاکستان به واردات سوخت را کاهش دهند، ظرفیت صنعتی کشور را در حوزه‌های نوین چون خودروهای برقی و داروسازی تقویت کنند و با ارتقای خطوط ریلی و بندری، هزینه‌های تجاری

را کاهش دهند. با این حال، نگرانی‌هایی درباره بدهی‌های سنگین، احتمال تاخیر ناشی از فساد و بروکراسی و تهدیدات امنیتی علیه اتباع چینی همچنان وجود دارد.

این بسته ۸.۵ میلیارد دلاری نشان می‌دهد که اسلام‌آباد مصمم است روند سی‌پیک را احیا کند و جایگاه پاکستان را به عنوان یک مرکز تجاری منطقه‌ای تقویت نماید. برای چین نیز این توافقات فرصتی برای تحکیم نفوذ در جنوب آسیا و دسترسی راهبردی به آب‌های آزاد به شمار می‌رود. موفقیت یا ناکامی فاز دوم سی‌پیک وابسته خواهد بود به توانایی پاکستان در تضمین امنیت، اصلاح ساختارهای حکمرانی و تحقق وعده‌های توسعه صنعتی و پایدار.

امضای قرارداد ۲ میلیارد دلاری برای تولید ۲ هزار مگاوات برق در افغانستان

یک شرکت خصوصی به نام «کام گروپ» قراردادی به ارزش دو میلیارد دلار با شرکت برشنا^۱ (DABS) به امضا رسانده است که بر اساس آن ۲ هزار مگاوات برق از منابع مختلف تولید خواهد شد. به گفته مسئولان طالبان، این پروژه که طی سه تا هفت سال آینده عملیاتی خواهد شد، از منابع گوناگون از جمله آب، گاز، باد و انرژی زمین‌گرمایی بهره خواهد گرفت. محمدگل خلمی، رئیس شرکت کام انرژی، اعلام کرد: «کارهای عملی آغاز شده و تیم‌های شریک ما از هلند و دانمارک هم‌اکنون در کابل حضور دارند. بررسی نخستین پروژه خورشیدی ما در مزارشریف که ۳۰ مگاوات برق برای پارک‌های صنعتی تولید خواهد کرد، به زودی آغاز می‌شود.»

مسئولان شرکت تاکید کردند که با توجه به ظرفیت بالای انرژی بادی در افغانستان، ۱۰۰۰ مگاوات برق از این منبع تولید خواهد شد. خلمی افزود که هرچند محدودیت‌های بانکی و نبود شبکه‌های توزیع استاندارد از چالش‌های اصلی است، اما این شرکت قصد دارد شبکه‌های برق و ایستگاه‌های فرعی مورد نیاز را نیز در قالب همین برنامه احداث کند. او با اشاره به مشکلات فنی انتقال توربین‌های بادی گفت: «یکی از موانع بزرگ در بهره‌برداری از انرژی بادی، حمل و نقل پره‌های توربین است که طول آن‌ها به ۵۰ متر می‌رسد. برای نخستین بار برنامه داریم کارخانه‌ای در داخل افغانستان ایجاد کنیم تا این پره‌ها در داخل کشور تولید شود و مشکل انتقال بین‌المللی برطرف گردد.»

به علاوه، شرکت کام گروپ برای نخستین بار قصد دارد ۱۰۰ مگاوات برق از انرژی

زمین‌گرمایی در کابل تولید کند. این پروژه با حفاری چاه‌هایی تا عمق ۳ هزار متری همراه خواهد بود و علاوه بر تولید برق، برای گرمایش منازل نیز مورد استفاده قرار خواهد گرفت. مسئولان همچنین اعلام کردند که قرارداد مربوط به بلاک «توتیمیدان» در اندخوی^۱، که پیشتر با شرکت آریل – کام انرژی امضا شده بود، پس از تایید برنامه کاری توسط وزارت معادن وارد فاز عملیاتی شده است. میدان گازی توتیمیدان به عنوان بزرگترین منبع گازی در افغانستان شناخته می‌شود و آغاز بهره‌برداری از آن گامی مهم در توسعه انرژی و رشد اقتصادی کشور محسوب می‌گردد.

قزاقستان بندر خشک و مرکز بزرگ لجستیکی در مرز چین احداث می‌کند

دولت قزاقستان اعلام کرد که قصد دارد یک بندر خشک و مرکز بزرگ حمل‌ونقل و لجستیک با نام «کلژات» در مرز این کشور با چین احداث کند. این پروژه هم‌زمان با نوسازی گمرک مرزی کلژات در ولسوالی اویغور ولایت آلماتی اجرا خواهد شد. به گزارش منابع رسمی، این مجموعه در زمینی به وسعت ۸۴۰۰ هکتار ساخته می‌شود که ۱۰۰۰ هکتار آن به بخش‌های حمل‌ونقل، لجستیک و صنایع اختصاص خواهد یافت و ۷۴۰۰ هکتار دیگر برای فعالیت‌های کشاورزی در نظر گرفته شده است. برنامه‌ها شامل احداث ۴۵ هزار مترمربع انبار، یک مرکز ذخیره‌سازی موقت، ترمینال کانتینری، مرکز تجارت مرزی، سکوی تجارت الکترونیک و همچنین مناطق مسکونی و صنعتی است. سه مرحله اجرایی این طرح عبارتند از:

۱. مرحله اول: قرار است تا پایان سال ۲۰۲۶ یک منطقه حمل‌ونقل و لجستیک به مساحت ۲۰۰ هکتار با سرمایه‌گذاری ۲۵ میلیارد تنگه (۴۶/۲ میلیون دلار) به بهره‌برداری برسد. بر اساس پیش‌بینی‌ها، حجم بار عبوری از مرز کلژات تا سال ۲۰۳۰ سه برابر خواهد شد و از ۴۰۰ هزار تن در سال ۲۰۲۳ به ۱/۴ میلیون تن افزایش می‌یابد. این رقم تا سال ۲۰۴۰ به ۲/۳ میلیون تن در سال خواهد رسید.

۲. مرحله دوم (۲۰۲۶ تا ۲۰۲۸): ایجاد یک منطقه صنعتی ویژه برای تولید و فرآوری کالاهای صادرات‌محور به ارزش ۵۰ میلیارد تنگه (۹۲/۵ میلیون دلار). مقام‌های محلی گفته‌اند تقاضای خریداران چینی، به‌ویژه در زمینه محصولات دامی، انگیزه ایجاد تاسیسات سردخانه‌ای در این منطقه را تقویت کرده است.

۳. مرحله سوم (۲۰۲۸ تا ۲۰۳۰): توسعه بخش‌های تجاری شامل مراکز خرده‌فروشی، هتل و فضاهای نمایشگاهی با سرمایه‌گذاری ۵۰ میلیارد تنگه دیگر (۹۲/۵ میلیون دلار).

اکنون، یک پارکینگ با ظرفیت ۳۰۰ کامیون در مسیر چین و یک مرکز ذخیره‌سازی موقت برای ۵۰۰ وسیله نقلیه در حال فعالیت است. ظرفیت اضافی برای ۵۰۰ کامیون دیگر نیز تا پایان سال جاری تکمیل خواهد شد. بر اساس گزارش‌ها، نخستین بار در ماه مه ۲۰۲۴ طرح «مرکز بین‌المللی دیجیتال حمل‌ونقل و لجستیک - بندر خشک کلژات» مطرح شد که در دو مرحله تا سال ۲۰۲۷ اجرا می‌شود. با این حال، طرح جدید سه مرحله‌ای در مقیاسی گسترده‌تر به اجرا درمی‌آید و هدف آن پاسخ‌گویی به رشد روزافزون تجارت مرزی و مدرن‌سازی گمرک کلژات است.

افزایش صادرات محصولات کشاورزی قزاقستان به افغانستان

صادرات محصولات کشاورزی قزاقستان به افغانستان پس از مذاکرات اخیر میان شرکت دولتی «ان‌سی فود کانترکت»^۱ و شرکت‌های دولتی، انجمن‌های صنفی و نمایندگان بخش خصوصی افغانستان، بیش از ۱۰۰ میلیون دلار افزایش خواهد یافت. این خبر در نشست اخیر «خانه تجارت قزاقستان» که در هرات برگزار شد اعلام گردید؛ نهادی که به عنوان یکی از بسترهای کلیدی برای تقویت همکاری‌های اقتصادی دوجانبه فعالیت می‌کند.

این گفت‌وگوها ادامه توافقی‌هایی بود که پیش‌تر در جریان سفر مقام‌های دولتی قزاق به افغانستان حاصل شده بود. در نشست کابل، نورالدین عزیزی وزیر صنعت و تجارت افغانستان، غازیز آکباسوف کاردار قزاقستان در کابل، آرمان یستایف رئیس خانه تجارت قزاقستان در افغانستان و سمات تنبایف معاون رئیس شرکت فود کانترکت حضور داشتند. در جریان این مذاکرات، موضوع امنیت غذایی در سطح آسیای مرکزی مورد بررسی قرار گرفت و بر گسترش صادرات گندم، دانه کتان، ذرت و سویا از قزاقستان به افغانستان تاکید شد. بر اساس نتایج اولیه، قراردادهای صادراتی به ارزش بیش از ۱۰۰ میلیون دلار در آستانه امضا قرار دارد.

تنبایف در این نشست گفت: «به عنوان اپراتور دولتی بازار غلات، ما متعهد به تعمیق همکاری با شرکای افغان هستیم. ظرفیت لازم برای افزایش حجم صادرات و تضمین تامین پایدار

و باکیفیت را در اختیار داریم.» نمایندگان افغان ضمن ابراز علاقه‌مندی به ایجاد سازوکارهای پایدار تجاری، بر لزوم ابزارهای حمایتی برای قراردادهای صادراتی تاکید کردند. دو طرف توافق کردند که در جهت یکپارچه‌سازی محموله‌های صادراتی محصولات کشاورزی قزاقستان اقدام کنند تا موانع تجاری کاهش یافته و مبادلات دوجانبه تسهیل شود. شرکت فود کانترکت در سال ۲۰۲۵ به رکورد فروش بیش از ۱/۲ میلیون تُن غله دست یافت و به تدریج دامنه صادرات خود را فراتر از بازارهای سنتی گسترش داده است. گندم قزاقستان اکنون وارد بازارهای آسیای جنوب شرقی و شمال آفریقا نیز شده است؛ رویدادی که یک نقطه عطف در راهبرد تنوع‌بخشی صادرات این کشور محسوب می‌شود.

پژوهش‌های تازه

دو چهره هوش مصنوعی در تجارت جهانی

گزارش تازه سازمان تجارت جهانی به یکی از مهم‌ترین پرسش‌های سیاستی روز پاسخ می‌دهد: هوش مصنوعی چگونه سازوکار تولید، مبادله و مصرف را دگرگون می‌کند و نقش تجارت بین‌الملل در هدایت این دگرگونی به سوی «رشد فراگیر» چیست؟ گزارش بر پایه شواهد تجربی، شبیه‌سازی‌های مدل تجارت جهانی سازمان تجارت جهانی، و داده‌های نظرسنجی مشترک با اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) استدلال می‌کند که هوش مصنوعی می‌تواند محرکی قدرتمند برای رشد مبتنی بر تجارت باشد؛ به شرط آن‌که کشورها در سیاست‌های توانمندساز (زیرساخت دیجیتال، سرمایه انسانی، چارچوب‌های رقابت و حکمرانی داده) سرمایه‌گذاری کنند و از تکه‌تکه‌شدن مقررات دیجیتال بپرهیزند. در این چارچوب، نظام چندجانبه تجاری مبتنی بر قواعد با محوریت سازمان تجارت جهانی نقشی کلیدی دارد: کاهش هزینه سخت‌افزار (ITA)^۱، شفافیت مقرراتی و استانداردها (TBT)، تسهیل تجارت خدمات (GATS) و حمایت از حقوق مالکیت فکری و انتشار فناوری (TRIPS).

هوش مصنوعی، همانند فناوری‌های همه‌منظوره‌ای چون برق و اینترنت، توان آن را دارد که ساختار اقتصاد جهانی را متحول کند. مسیر و دامنه اثرات آن هنوز نامطمئن است، اما انتخاب‌های سیاستی امروز تعیین می‌کند هوش مصنوعی به نیرویی برای «رشد فراگیر» بدل می‌شود یا

۱- Information Technology Agreement (ITA) یکی از توافقی‌های چندجانبه سازمان تجارت جهانی است که در سال ۱۹۹۶ در اجلاس سنگاپور به تصویب رسید. هدف آن: حذف کامل تعرفه‌های گمرکی بر روی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در میان کشورهای عضو است.

شکاف‌های اقتصادی و فناوریانه را عمیق‌تر می‌کند. اگر کشورها بر سیاست‌های توانمندساز سرمایه‌گذاری کنند و در سطح بین‌المللی برای جلوگیری از واگرایی مقررات دیجیتال همکاری کنند، هوش مصنوعی می‌تواند محرک رشد فراگیر مبتنی بر تجارت باشد؛ مشروط بر پایداری یک نظام چندجانبه تجاری قواعدمحور با محوریت سازمان تجارت جهانی.

در ادامه نکات کلیدی این گزارش مهم آورده شده است:

۱- فرصت‌های هوش مصنوعی برای تجارت و رشد فراگیر

- کاهش هزینه‌های تجارت و گسترش مشارکت: ابزارهای هوش مصنوعی با بهبود پیش‌بینی‌پذیری زنجیره تامین، خودکارسازی امور گمرکی، کاهش موانع زبانی، تقویت هوشمندی بازار و کمک به رعایت مقررات، مشارکت در بازارهای جهانی را (به‌ویژه برای بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط) افزایش می‌دهند. در نظرسنجی مشترک سازمان تجارت جهانی و اتاق بازرگانی بین‌المللی در سال ۲۰۲۵، نزدیک به ۹۰٪ از کاربران فعلی هوش مصنوعی منافع ملموس در فعالیت‌های تجاری گزارش کرده‌اند و ۵۶٪ از بهبود مدیریت مخاطره سخن گفته‌اند.
- افزایش بهره‌وری: شواهد تجربی از خدمات مشتری، مشاوره مدیریت و توسعه نرم‌افزار نشان می‌دهد هوش مصنوعی بهره‌وری وظایف گوناگون را بالا می‌برد. برآوردی جدید حاکی از آن است که هوش مصنوعی می‌تواند ۰٫۶۸ درصد به رشد سالانه بهره‌وری کل عوامل (TFP) بیفزاید.
- آثار کلان و تجاری در افق ۲۰۴۰: شبیه‌سازی‌های سازمان تجارت جهانی با افزودن خدمات هوش مصنوعی به مدل تجارت جهانی و در نظر گرفتن کاهش هزینه‌های تجارت، جابه‌جایی وظایف از نیروی کار به هوش مصنوعی و دستاوردهای بهره‌وری نشان می‌دهد تجارت جهانی می‌تواند ۳۴ تا ۳۷٪ افزایش یابد. بیشترین رشد در خدمات دیجیتالی قابل تحویل از جمله خود خدمات (هوش مصنوعی) به اندازه ۴۲٪ رخ می‌دهد. همچنین، تولید ناخالص داخلی جهانی در سناریوهای مختلف ۱۲ تا ۱۳٪ افزایش می‌یابد.
- توزیع منافع میان کشورها و کارگران: در سناریوی مبنای بدون هم‌پایی دیجیتال، افزایش درآمد کشورهای پردرآمد ۱۴٪، با درآمد متوسط ۱۱٪ و کم‌درآمد ۸٪ است. با بهبود

زیرساخت دیجیتال کشورهای کم‌درآمد، این شکاف کاهش می‌یابد (کم‌درآمد ۱۱٪؛ متوسط و پردرآمد ۱۲٪). با بهبود زیرساخت و پذیرش گسترده هوش مصنوعی، منافع بیشتر می‌شود (کم‌درآمد ۱۵٪؛ متوسط ۱۴٪). در بازار کار، همه گروه‌های مهارتی از رشد دستمزد واقعی بهره‌مند می‌شوند، اما «حق‌الزحمه مهارت» (نسبت دستمزد مهارت‌بالا به کم‌مهارت) به طور متوسط ۳ تا ۴٪ کاهش می‌یابد، زیرا جانشینی وظایف در مشاغل میان‌مهارت و بالامهارت شدیدتر است.

۲- پیوندهای زنجیره ارزش و نقش تجارت

- دسترس‌پذیری از مسیر تجارت: بیشتر اقتصادها برای نهاده‌های هوش مصنوعی (از مواد خام و نیمه‌هادی‌ها تا رایانش با مصرف انرژی بالا داده آموزشی و خدمات ابری) به بازارهای جهانی متکی‌اند. ارزش تجارت جهانی «کالاهای توانمندساز^۱ هوش مصنوعی» در ۲۰۲۳ حدود ۲٫۳ تریلیون دلار بوده است. تجارت همچنین رسانش ابزارهای هوش مصنوعی (مثلاً تشخیص از راه دور و اپ‌های شمول مالی^۲) را تسهیل می‌کند.
- فرصت‌های مشارکت در زنجیره‌ها: برخی کشورها در نهاده‌های بالادستی (مواد معدنی حیاتی و انرژی) تخصص می‌یابند؛ برخی دیگر به هاب‌های منطقه‌ای برای میزبانی داده/خدمات ابری و بومی‌سازی مدل‌ها بدل می‌شوند. حتی داده آموزشی می‌تواند برای اقتصادهای کمتر پیشرفته مسیر ورود ایجاد کند (از طریق فعالیت‌هایی چون گردآوری، حاشیه‌نویسی و پایش محتوا) به شرط رعایت عدالت مزدی و حمایت‌های کار.
- انتشار نوآوری از مسیر تجارت خدمات دیجیتال: همبستگی بالایی بین جریان‌های دوجانبه «خدمات دیجیتالی قابل‌تحویل» و ارجاعات فرامرزی حق امتیاز^۳ هوش مصنوعی وجود دارد؛ افزایش ۱۰٪ در آن تجارت با رشد ۲٫۶٪ در ارجاعات حق امتیاز مرتبط با هوش مصنوعی همراه است.

۱- کالاهایی که شرط لازم برای تولید، استقرار یا اجرای فناوری‌های هوش مصنوعی هستند.

۲- Financial Inclusion: همه‌ی افراد جامعه — به‌ویژه گروه‌های کم‌درآمد، مناطق روستایی یا حاشیه‌نشین، زنان و کسب‌وکارهای خرد — بتوانند به خدمات مالی رسمی (مانند حساب بانکی، وام، بیمه، پرداخت، پس‌انداز و انتقال پول) دسترسی ایمن، آسان و مقرون‌به‌صرفه داشته باشند.

۳- مخاطرات: شکاف دیجیتال و تمرکز منافع

- نامتوازی ظرفیت‌ها و سیاست‌ها: زیرساخت دیجیتال، توان محاسباتی، مهارت و آمادگی مقرراتی عمدتاً در چند اقتصاد متمرکز است. کشورهای با درآمد بالا و متوسط به بالا چارچوب‌های پیشرفته‌تر و حمایت مالی بیشتری برای تولید مرتبط با هوش مصنوعی دارند؛ بسیاری از کشورهای کم‌درآمد تازه وارد تنظیم‌گری داده و هوش مصنوعی شده‌اند.
- جابجایی مزیت نسبی و بازده سرمایه: فناوری هوش مصنوعی به تولید سرمایه‌بر و داده‌بر میل دارد و می‌تواند رقابت دستمزد مبتنی بر کار کم‌مهارت را از بین ببرد. در شبیه‌سازی‌ها «نرخ اجاره سرمایه» نسبت به دستمزد حدود ۱۴ واحد درصد افزایش می‌یابد؛ زیرا هوش مصنوعی هم جانشین نیروی کار است و هم شدیداً سرمایه‌بر.
- پذیرش نامتوازن در بنگاه‌ها و مناطق: پذیرش هوش مصنوعی در بنگاه‌های بزرگ و مناطق شهری متصل بیشتر است. تنها ۴۱٪ از بنگاه‌های کوچک از هوش مصنوعی استفاده می‌کنند (بزرگ‌ها: بالای ۶۰٪) در اقتصادهای کم‌درآمد و متوسط به پایین، کمتر از یک‌سوم بنگاه‌ها کاربر هوش مصنوعی هستند.
- آشفته‌گی‌های بازار کار خدماتی: وظایفی مانند رونویسی، ترجمه و پشتیبانی در معرض خودکارسازی‌اند. پیامد خالص اشتغال، به میزان «جانشینی یا مکمل‌شدن وظایف» و ظرفیت تطبیق بنگاه‌ها/کارگران بستگی دارد. بدون سیاست‌های درست، ممکن است فرصت‌های صادرات خدمات در برخی کشورها محدود یا فشار «بازموضع‌گزینی»^۱ در اقتصادهای پیشرفته تشدید شود.

۴- سیاست‌های داخلی توانمندساز

- گشودگی و حکمرانی داده: تعرفه‌ها، کنترل صادرات، مقررات خدمات و سیاست داده بر دسترس‌پذیری و تولید کالاها و خدمات هوش مصنوعی اثر می‌گذارند. شاخص گشودگی سیاست تجارت هوش مصنوعی (AI-TPOI) تفاوت‌های عمده میان گروه‌های درآمدی را نشان می‌دهد: به طور متوسط، اقتصادهای با درآمد متوسط به پایین و متوسط به بالا محدودکننده‌ترند؛ ظاهراً بازبودن اقتصادهای کم‌درآمد بیشتر بازتاب ظرفیت مقررات‌گذاری

محدود و زیرساخت ضعیف است.

- سیاست‌های مکمل (IP، رقابت، زیرساخت، انرژی، آموزش، حمایت دولتی): شمار کشورهایی که دست‌کم یک سیاست IP مرتبط با هوش مصنوعی دارند از ۴۱ در ۲۰۱۷ به ۱۴۰ در ۲۰۲۲ رسیده است. اقدامات رقابتی هدف‌گیر هوش مصنوعی از نوامبر ۲۰۲۲ جهش کرده‌اند (حدود ۴۴ اقدام، عمدتاً در اقتصادهای با درآمد بالاتر). مراکز داده اکنون حدود ۱,۵٪ از برق جهان را مصرف می‌کنند؛ با این حال، سیاست‌های انرژی تجدیدپذیر به شدت نامتوازن است (سهم اقتصادهای پردرآمد ۶۹٪؛ کم‌درآمد ۱,۵٪). یارانه‌های مرتبط با هوش مصنوعی از ۲۰۱۰ به طور چشمگیر رشد کرده و اخیراً از ۱۵٪ فراتر رفته‌اند؛ بیش از ۹۸٪ این اقدامات در اقتصادهای با درآمد بالا و متوسط به بالا اجرا شده است.
- هشدار نسبت به تداوم نابرابری‌ها: ناهمسانی سیاست‌های هدفمند هوش مصنوعی می‌تواند شکاف‌های بلندمدت را تثبیت کند؛ همکاری بین‌المللی می‌تواند این شکاف‌ها را کاهش دهد.

آینده اثرگذاری هوش مصنوعی بر تجارت و رشد به تصمیمات امروز وابسته است. با سرمایه‌گذاری در زیرساخت دیجیتال، مهارت‌ها و رقابت و با اصلاحات داخلی، همکاری بین‌المللی و پایبندی به گشودگی و فراگیری، می‌توان هوش مصنوعی را در خدمت «رشد فراگیر مبتنی بر تجارت» به‌کار گرفت. از منظر گزارش، سازمان تجارت جهانی می‌تواند با پیشبرد گشودگی، روزآمدسازی کارکردها، ارتقای شفافیت و فراهم‌کردن بستری معتمد برای همسویی سیاستی، نقشی مرکزی ایفا کند. در غیر این صورت، خطر تمرکز منافع و تشدید نابرابری‌ها افزایش می‌یابد.

روند فعالیت‌های ادغام و تملیک (M&A) در کشورهای خاورمیانه

گزارش نیمه‌سالانه ۲۰۲۵ TransAct Middle East Mid-Year Update توسط شرکت^۱ PwC، یکی از بزرگترین شبکه‌های خدمات حرفه‌ای جهان در زمینه حسابرسی، مشاوره مالی، مشاوره مدیریتی و خدمات مالیاتی، تهیه شده است. PwC با سابقه‌ای چند دهه‌ای در ارائه تحلیل‌های اقتصادی و بازارهای منطقه‌ای، به‌ویژه در خاورمیانه، به عنوان مرجعی معتبر برای تصمیم‌گیری‌های

سرمایه‌گذاران و مدیران ارشد شناخته می‌شود.

این گزارش روند فعالیت‌های ادغام و تملیک (M&A) در کشورهای خاورمیانه را در نیمه نخست سال ۲۰۲۵ بررسی می‌کند و نشان می‌دهد که منطقه با یک رشد قابل توجه روبرو بوده است. تعداد کل معاملات ادغام و تملیک در این دوره ۲۷۱ مورد بوده که نسبت به ۲۲۸ معامله در نیمه اول سال ۲۰۲۴، حدود ۱۹٪ رشد را نشان می‌دهد. این افزایش نه تنها بیانگر بهبود اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی است، بلکه منعکس‌کننده محیط اقتصادی و قانونی مساعد و همچنین سیاست‌های حمایتی دولت‌ها برای توسعه بازارهای سرمایه است. همچنین، گزارش نشان می‌دهد که بیشترین رشد در فعالیت‌های M&A در مصر رخ داده است، در حالی که امارات متحده عربی و عربستان سعودی همراه با مصر، ۸۹٪ از کل معاملات منطقه را تشکیل می‌دهند. نکات کلیدی این گزارش به شرح زیر است:

۱. رشد کلی فعالیت‌های M&A:

* تعداد معاملات نیمه اول ۲۰۲۵: ۲۷۱ معامله

* تعداد معاملات نیمه اول ۲۰۲۴: ۲۲۸ معامله

* رشد سالانه: ۱۹٪

این افزایش نشان‌دهنده اعتماد بالای سرمایه‌گذاران و شرکت‌ها به محیط تجاری منطقه و جذابیت اقتصادی خاورمیانه برای سرمایه‌گذاری است.

۲. روندهای کشوری:

* مصر: بیشترین رشد سالانه در فعالیت‌های ادغام و تملیک را تجربه کرده است که نشان‌دهنده توجه سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی به پروژه‌های اقتصادی، اصلاحات ساختاری و برنامه‌های خصوصی‌سازی این کشور است.

* امارات و عربستان: به همراه مصر، این سه کشور ۸۹٪ از معاملات ادغام و تملیک منطقه را به خود اختصاص داده‌اند.

تمرکز معاملات در این کشورها، جایگاه آن‌ها به عنوان موتورهای اصلی اقتصادی خاورمیانه را تایید می‌کند و نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاران بیشتر در این بازارها فعال هستند.

۳. عوامل محرک رشد ادغام و تملیک:

* سرمایه حاکمیتی (Sovereign Capital): صندوق‌های ثروت ملی از کشورهای عربستان، امارات و قطر نقش مهمی در تامین سرمایه دارند و توان مالی قابل توجهی برای حمایت از معاملات داخلی و فرامرزی ایجاد می‌کنند.

* اصلاحات قانونی و مقرراتی: بهبود مقررات سرمایه‌گذاری، سهولت کسب‌وکار و کاهش موانع قانونی، روند انجام معاملات را تسهیل کرده و مشارکت بخش خصوصی را تشویق می‌کند.

* تمرکز بر معاملات میان‌رده (Mid-Market Deals): هدف‌گیری شرکت‌های متوسط، مزایایی مانند اجرای سریع‌تر معامله، مدیریت بهتر مخاطره و هماهنگی با اهداف ملی اقتصادی ایجاد می‌کند.

* هم‌راستایی با راهبردهای ملی: بسیاری از معاملات ادغام و تملیک با اولویت‌های دولتی همسو هستند:

محلی‌سازی تولید: کاهش وابستگی به واردات و توسعه تولید داخلی.

تنوع‌بخشی اقتصادی: کاهش وابستگی به نفت و سرمایه‌گذاری در بخش‌های غیرنفتی مانند فناوری، بهداشت و تولید.

۴. تاثیرات بخش‌بندی شده

* انرژی و زیرساخت: ادامه ادغام و تملیک با تمرکز بر پروژه‌های دولتی.

* فناوری و بهداشت: جذب سرمایه میان‌رده به دلیل پتانسیل بالای رشد و حمایت سیاستی.

* کالاها و خدمات مصرفی: بهره‌مندی از افزایش تقاضای داخلی و ورود سرمایه خارجی.

۵. پیامدهای راهبردی

* برای سرمایه‌گذاران: منطقه خاورمیانه با اصلاحات قانونی و سرمایه‌گذاری حاکمیتی، محیطی جذاب برای سرمایه‌گذاری بلندمدت فراهم کرده است.

* برای شرکت‌ها: شرکت‌های میان‌رده فرصت‌های مناسبی برای ادغام، تملیک یا شراکت

دارند، به‌ویژه آن‌هایی که با اهداف ملی همسو هستند.

* برای سیاست‌گذاران: اصلاحات قانونی و سیاست‌های حمایتی، نقش مهمی در تقویت فعالیت‌های ادغام و تملیک و حمایت از اهداف توسعه اقتصادی دارند.